Ա. Պետրոսյան

ՀՀ պաշտպանության նախարարի տեղակալ

Մեր անցած ու անցնելիք ճանապարհը

(Խոհեր երկրապահ զինապարտների առաջին հանրագումարից հետո)

Այնքան սպասված ու վերջապես կայացած երկրապահ զինապարտների առաջին հանրագումարն էլ անցյալ պատմության գիրկը: Մեր այն պատմության, ուր ողբերգական իրադարձություններին ժամանակ առ ժամանակ հաջորդել են հերոսական տարեգրության փառավոր էջերը:

Այո՛, ճակատագիրը մեզ այնպիսի բախտի է արժանացրել, որ թե՛ աշխարհագրական դիրքի, թե՛ հարևանների առումով, մենք հայտնվել ենք ուղղակի անբարենպաստ պայմաններում: Եւ դարեր շարունակ մենք ստիպված ենք եղել պաշտպանելու մեր հողն ու ժողովուրդը օտար նվաճողներից, պահպանելու քրիստոնեական մեր հավատն ու ոգին:

Արդեն քանի դար, մենք կորցրել էինք մեր պետականությունը, սակայն դա չի նշանակում, թե մենք կորցրել էինք նաև մեր ազգային դեմքն ու դիմագիծը, պայքարի ելնելու ներքին այն պոռթկումը, որ ազգային ինքնագիտակցության զարթոնք չէ լոկ:

Հայը երբեք կույլ չի գնացել օտարին, որքան էլ որ ծանր է եղել արտաքին ճնշումը: Անգամ ամենաօրհասական պահերին մենք կարողացել ենք պահպանել մեր գիրն ու գրականությունը, մեր մշակույթը: Մեզ գազանաբար ոչնչացրել են, սակայն մենք շարունակել ենք եկեղեցիներ ու դպրոցներ կառուցել: Մեզ պահողը մեր պատմության հերոսական ու լուսավոր էջերն են եղել. մեծ Ավարայրը, Սարդարապատն ու Բաշ-Ապարանը, նահատակված մեր ֆիդայիները, ազգի համար գլուխները վայր դրած մեր պայծառ հայորդիները:

Այսօր մեր նորօրյա պայքարը թևակոխել է վեցերորդ տարին: Անցյալ են դարձել Ղարաբաղյան շարժման ողբերգականությամբ հագեցված ծանր ամիսները, շարժում, որ սանտիմետր առ սանտիմետր, քայլ առ քայլ մեզ տարավ դեպի նպատակ բարձրացող աստիճաններով: Դեպի վեր ու վեր, մենք ելանք ու շարունակում ենք մեր ճանապարհը, որովհետև թունելի վերջում երևացող լույսն ավելի մոտ ու պայծառ է երևում մեզ: Եւ միանգամայն ճիշտ էր պետնախարար Վ. Սարգսյանը, որ մեր անդրանիկ հանրագումարը բացեց հետևյալ խոսքերով. «Եկել է քարերը հավաքելու ժամանակը»:

Այո, մենք թևակոխել ենք մեր պայքարի հանգրվանային փուլերից մեկը, երբ երկրապահ ուժերը արդեն իսկ ներկա դրությամբ մեր կանոնավոր բանակի կարևոր ու բաղկացուցիչ մասն են կազմում: Իսկ բոլորս գիտենք, թե ինչպես սկսվեց մեր պայքարը. տակավին 88-ի գարնանը ակնհայտ դարձավ խաղաղ ճանապարհով ազգի ինքնորոշվելու անհնարինությունը: Եվ հենց նույն տարվա մարտ-ապրիլ-մայիս ամիսներից Ղարաբաղի Մարտունու, Ասկերանի, Հադրութի, Բերդաձորի, ինչպես նաև Հայաստանի Ադրբեջանին սահմանամերձ Գորիսի, Մեղրու, Արարատի, Ղափանի, Նոյեմբերյանի, Կրասնոսելսկի և Վարդենիսի շրջաններում ինքնապաշտպանության իրավունքով կազմավորվեցին առաջին գաղտնի խմբերն ու ջոկատները:

Եւ այսօր, երբ մենք գնահատում ենք երկրապահների աշխատանքի արդյունքը, ամենամեծ նվաճումն ու ձեռքբերումն այն է, որ նրանք իրենց մարմնով ու արյամբ ծածկեցին մեր սահմանները՝ ստիպելով ստեղծել օրինական բանակ: Այլ խնդիր է, թե կամավոր այդ ջոկատներն ինչպես են օգնել նորաստեղծ բանակին, յուրաքանչյուր երկրապահ ինչ կարող է անել բանակը կադրերով համալրելու գործում: Չէ՞ որ դեռևս 1989-ի դեկտեմբերին ՀՀՇ-ի ղեկավարության կողմից Հայաստանում առաջինը կազմակերպվեցին մարտական ջոկատներ: Ես չեմ բացառում, որ կազմավորումների առաջին շրջանում անշուշտ եղան եվ սայթաքումներ: Սակայն այսօր այդ պայքարի պտուղները մենք պետք է պաշտպանենք պետական սկզբունքներով ու չափանիշներով:

1990-ի հունվարի 16-ի Երասխի ճակատամարտը, ուր հայկական կազմավորումները արժանի հակահարված տվեցին թշնամուն, մեկ անգամ ևս ապացուցվեց այն պարզ ճշմարտությունը, որ ծառայել է կենտրոնացված հրամանատարական կազմ ունենալու խնդիրը: Ավելին, պայքարում հաղթանակ տանելու համար նախ և առաջ պետք է պատրաստ լինել այդ պայքարին: Հենց Երասխում մենք հասկացանք, որ ջոկատների վերամիավորումը ուղղակի անհրաժեշտություն է: Եվ հենց այս գիտակցության շնորհիվ էր, որ մեզ չկարողացան մղել պրովոկացիայի: Դա էլ հենց մեզ ստիպեց առաջ քաշել հատուկ գնդի ստեղծման գաղափարը: Այս պարագայում եթե չլիներ մեր ազգային մաքուր բնազդը, քաղաքացիական կռիվներն անխուսափելի էին դառնում: Եվ մեր նորաստեղծ պետականության մեծագույն քաղաքականությունն այն էր, որ ժողովրդին զերծ պահեց քաղաքացիական կռիվներից: Աստիճանաբար մեծ ու փոքր խմբերը համախմբվեցին երկրապահ շտաբի շուրջ, իսկ երբ կազմավորվեց ՀՀ Գերագույն խորհուրդը, երկրապահ ջոկատներն այլևս դադարեցին ՀՀՇ-ին կից ստեղծված ռազմական միավորումներ համարվելուց:

Ինչու եմ ես հատկապես արժեքավորում երկրապահների գործունեության առաջին փուլը: Չմոռանանք, որ 88–90 թվականներին ուղղակի կազմալուծված էին հանրապետության իրավապահ մարմինները, ամենուրեք գլուխ էին բարձրացրել հանցագործ տարրերը, տիրում էր քաոս: Եվ այս իրավիճակում երկրապահները հայրենիքի սահմանները պաշտպանելուց զատ, եկան փոխարինելու անգործության մատնված իրավապահ ուժերին...

Հատուկ գունդը կազմավորվեց չափազանց արագ: Առաջին 1000 մարդը, որոնցից 100-ական հոգիանոց խմբերը մեր սահմանների ամենաթեժ կետերում էին: Հենց հատուկ գնդի ստեղծման օրն էլ մեր օրինական բանակի սկիզբ հանդիսացավ: Դա այն առողջ բջիջն էր, որի հիման վրա կառուցվելու էր հայոց բանակը:

Մարտունաշենի, Գետաշենի, Շահումյանի, Մարտակերտի հայտնի դեպքերը համընկան ԽՍՀՄ փլուզման հետ: Փորձ էր արվում ոչնչացնել մեր հիմնական պոտենցիալը: Արցախի 1/3 մասը տեղահանվեց: Անհավասար մարտերում մենք կորցրեցինք մեր հրաշալի ընկերներից: Բնական է, համարյա անզեն անհնար էր դիմանալ խորհրդային բանակի ու զենքի թափին: Եվ, այնուամենայնիվ, հենց այդ օրերին էր, որ կամավորական ջոկատների առաջին դեսանտն իջեցվեց Արցախում:

Կազմավորվեց Հայաստանի Պաշտպանության կոմիտեն, այնուհետև՝ պաշտպանության նախարարությունը: Սեփական բանակն աստիճանաբար տեսք ու ձև էր ստանում. առաջին զորակոչ, առաջին զինծառայողներ: Իսկ կամավորական ջոկատների շարժման գագաթնակետը 1992-ի գարունն էր, երբ մեկը մյուսի ետևից հաղթանակներով նշանավորվեցին նրանց մարտական գործողությունները: Ընդ որում՝ դրանք եզակի էին իրենց կազմակերպվածությամբ, թափով և արդյունավետությամբ: Ինչ-որ տեղ զարմանալ կարելի է, սակայն չորս ուղղաթիռով երեք տարի պահվել է Արցախը, չորս ուղղաթիռով գրավվել են Շուշին ու Լաչինը:

Ներսի ու դրսի ուժերի նախանձելի միասնականություն էր նկատվում: Սակայն միայն ջոկատներով պայքար մղելն անիմաստ է, թեպետ արցախյան պատերազմում «մահապարտների» գումարտակի, ապա «Արծիվների» բեկումնային նշանակությունը ոչ ոք չի կարող ժխտել: Սա նաև նշանակում էր, որ բանակի կառույցվածքները նոր փուլ էին մտնում, ինչի համար բազմակողմանի գիտելիքներ էին պահանջվում: Արդեն իսկ «Արծիվների» գումարտակների հիման վրա սկսեցին կազմավորվել նոր գումարտակներ: Հենց երկրապահ ջոկատների ուժերով կազմավորվեցին պայմանագրային կառույցներ, վերջնականապես կազմավորվեց և ամբողջացավ Հայաստանի զորակոչային բանակը:

Երկրապահ զինապարտների անցած ավելի քան 5-ամյա ուղին անհնար է ներկայացնել լրագրային փոքրիկ հոդվածի շրջանակներում, քանզի մենք ձեզ հետ միասին քիչ բան չենք արել և չափազանց ցավալի կլինի, որ ավելորդ խանդավառության պատճառով մենք կրկին կորցնենք այն: Իսկ ձեռքբերածը, կրկնում եմ, քիչ չէ: Ինչպես նկատեցիք, ես խուսափեցի անվանական հիշատակել որևէ երկրապահի կատարած սխրանքը, քանզի մայր հայրենիքի ու Արցախի ազատության համար մարտնչող յուրաքանչյուր զինվոր արժանի է դրվատանքի:

Իսկ կա՞ ավելի վեհ առաքելություն՝ հայրենիքին ծառայելուց զատ:

Խոսքս ավարտեմ այն բանով, ինչից սկսեցի. եկել է քարերը հավաքելու, բայց, ինչպես Վազգեն Սարգսյանը ձևակերպեց՝ նաև վառոդն ամանում չոր պահելու ժամանակը: Խաղաղության հասնելու լավագույն ձեւը՝ պատերազմի պատրաստ լինելն է:

Լուսանկարները՝ Գ. Ավագյանի